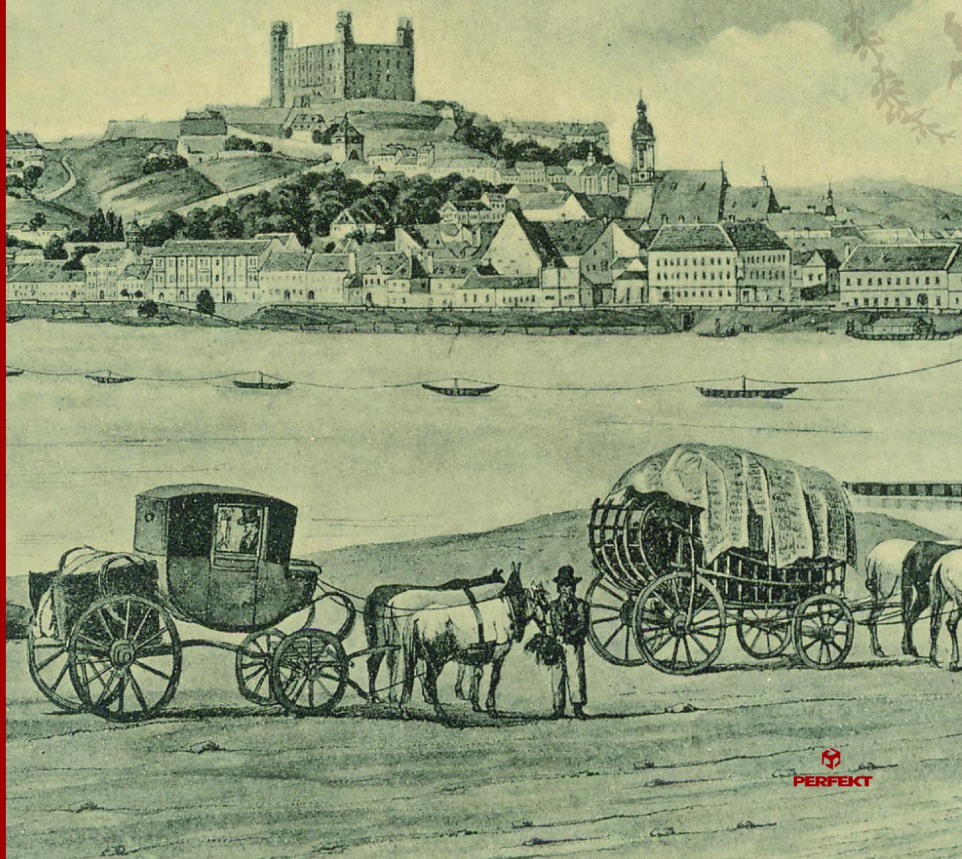

IVAN SZABÓ

Významné osobnosti starého PREŠPORKA

PERFECT

VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI
starého
PREŠPORKA

∞ Ivan Szabó ∞

VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI
starého
PREŠPORKA

Text © Ivan Szabó

Photographs © Perfekt's archive, archives of Eastern Slovakia Museum p. 29,

Alexandra Cighardová, Eduard Drobny, Vladimír Fecko, village Očová p. 42,

Veronika Sabovčíková, Michal Zika's private collection of historical postcards, Ľubor Žák

Design © Veronika Sabovčíková, DTP Perfekt 2018

Slovak edition © Perfekt 2018

Publikáciu z verejných zdrojov podporil **u.** fond
na podporu
umenia

Významné osobnosti starého Prešporka

Veľký výber starých pohľadníc Bratislavy nájdete v predajni ALBUM
na Jégého ulici 10a v Bratislave alebo na www.albumik.sk.

Autor textu: Ivan Szabó

Fotografie: archív vydavateľstva Perfekt, archív Východoslovenského múzea Košice str. 42,

Alexandra Cighardová, Eduard Drobny, Vladimír Fecko, obec Očová str. 29,

Veronika Sabovčíková, súkromná zbierka dobových pohľadníc Michala Ziku, Ľubor Žák

Zodpovedná redaktorka: Katarína Trgová

Jazyková redaktorka: Alexandra Cighardová

Grafická úprava: Veronika Sabovčíková, DTP Perfekt

Vydal Perfekt, a. s., Cukrová 14, 811 08 Bratislava, ako svoju 817. publikáciu.

Rok vydania 2018

Prvé vydanie

Tlač: KASICO, a. s., www.kasico.sk

Knihu si môžete objednať vo vydavateľstve PERFEKT, Cukrová 14, 811 08 Bratislava,
e-mail: odbyt@perfekt.sk alebo kúpiť na www.perfekt.sk s 30 % zľavou.

Elektronickú verziu tejto knihy si môžete kúpiť na internetových portáloch
www.martinus.sk a www.dibuk.sk.

ISBN 978-80-8046-899-6

www.perfekt.sk

Posonium, Prešporok, Břetislava, Pressburg, Pozsony, Bratislava – to sú rozličné názvy toho istého mesta, ktoré sa v priebehu rokov menili. Bolo to kráľovské, korunovačné mesto Uhorska a od roku 1992 je to hlavné mesto Slovenskej republiky. Narodili sa v ňom mnohí významní ľudia, viacerí sa do Bratislavy prisťahovali, veľa ich bolo, čo sa sem často vracali či mesto navštevovali. Nejednen z nich našiel miesto posledného odpočinku na Ondrejskom cintoríne či na cintoríne Pri Kozej bráne. Boli to vedci, prírodovedci, fyzici, matematici, kartografi, stavitelia, lekári, fotografi, sochári atď. Každý z nich v meste zanechal stopu, viacerí zanechali stopy po sebe aj inde vo svete. Niektorých rodné domy časom zbúrali, iné zostali a napokon týchto významných ľudí často pripomínajú pamätné dosky či sochy. Časť slávnych osobností predostrie svoje príbehy a svoje osudy aj v tejto knihe.

Autor

SVĚTÁ ALŽBETA UHORSKÁ

(* 7. júl 1207 – † 17. november 1231)

Zázrak s ružami

V Bratislave stojí zaujímavá sakrálna stavba, ktorá upúta svojou modrou farbou. Dokonca aj lavice vo vnútri kostola sú zafarbené na modro. Je to nevelký jednolodový kostol s pristavenou valcovitou vežou, ktorý vďaka prevládajúcej modrej farbe dostal pomenovanie Modrý kostolík. Cirkev s jeho stavbou začala roku 1909 a jeho vysvätenie sa konalo roku 1913. Autorom stavby kostola je architekt Edmund Lechner. Patrónkou kostola je svätá Alžbeta Uhorská, no niekde sa udomácnilo aj pomenovanie svätá Alžbeta Bratislavská. O tom, že táto svätica je patrónkou kostola, svedčí veľký mnohofigurálny obraz nad hlavným oltárom. Jeho autorom je maliar Július Túry. Zobrazuje svätú Alžbetu, ako rozdáva hladným a ubiedeným jedlo. Obraz bol inšpirovaný legendou vraviacou, že Alžbetino milosrdenstvo sa nepáčiло jej švagrovi Henrichovi, ktorý spozoroval, že Alžbeta schováva voľačo v zástere. Spýtal sa jej, čo nesie, pretože ju upodozrieval, že zasa berie potraviny z grófskej kuchyne pre chudobných. „Nesiem tam ruže,“ povedala Alžbeta. Švagor sa chcel presvedčiť, či je to pravda, strhol jej zásteru a skutočne tam namiesto chleba našiel ruže. Stal sa zázrak! Chlieb sa premenil na ruže. Dobrosrdečnosť urobili z Alžbety patrónku žobrákov, chorých, vdov a sirot, prenasledovaných, núdznych, pekárov, čipkárov a charitatívnych organizácií. Spomínané príkoria zakúsila Alžbeta aj vo vlastnom živote. Narodila sa na Bratislavskom hrade, ktorý bol v tom čase sídlom uhorského kráľa Ondreja II. z rodu Arpádovcov. Jej matka Gertrúda pochádzala z Bavorska. Keď mala Alžbeta iba rok, zasnúbili ju s 8-ročným durínskym grófom Ľudovítom IV. Zásnuby nedospelých príslušníkov šľachty v tých časoch neboli zvláštnosťou najmä preto, že si to vyžadovala vtedajšia politická situácia a spájanie majetkov do ešte väčšieho bohatstva. Keď mala Alžbeta 4 roky, prišli vyslanci snúbenca do Bratislavy, aby ju odviezli do sídla snúbencových rodičov z Durínska, na hrad Wartburg. Tam sa mala zoznámiť s tamojšími zvyklosťami a zdokonaľiť sa v dvornej etikete. Roky plynuli a keď mala Alžbeta 14 rokov, na hrade sa chystala veľká svadba. Nevesta žiarila šťastím a ženích

sa tešil z každého jej úsmevu. Bolo jasné, že mladý pár sa miluje, hoci ich sobáš dohovorili bez toho, aby sa mladomanželia v čase zásnub sotva mohli vzhľadom na vek vidieť. Bolo to šťastné manželstvo a narodili sa z neho tri deti. Najstarší bol syn Herman, pokračovateľ rodu. Potom prišli na svet dve dievčatá Sofia a Gertrúda. Sofia sa stala príslušníčkou šľachty a Gertrúda dala prednosť životu v kláštore a v cirkvi je oslavovaná ako blahoslavená. Alžbetina dobrá duša a almužny, ktoré rozdávala chudá-

Rodiskom sv. Alžbety bol Bratislavský hrad

Wartburg

kom, sa Ľudovítovým rodičom nepozdávali. Syn musel manželku často pred rodičmi brániť. Niekedy polovážne či položartom vyhlásil: „Buďte radi, že nedá chudobným naše sídlo vo Wartburgu.“ Alžbetiným vzorom v starostlivosti o chudobných bol František z Assisi. Traduje sa, že na konci života vstúpila do františkánskeho rádu. Roku 1227 sa uskutočnila krížová výprava, ktorej sa zúčastnil aj Alžbetin manžel Ľudovít. O niekoľko mesiacov však prišla do Wartburgu smutná správa – Ľudovít na výprave v južnom Taliansku ochorel na mor a jeho mladý život sa skončil smrťou. Alžbeta sa stala vdovou s tromi malými deťmi. Nepriateľstvo príbuzných voči Alžbete sa po odchode manžela na druhý svet zostrovalo. Iniciátorom zloby sa stala Ľudovítova matka, ktorá na hrade uchopila moc pevne do svojich rúk. Každá charitatívna pomoc zvyšovala hrubosť a zášť voči neveste. Nadávky a vyhrážky boli na dennom poriadku a nenávisť voči Alžbete sa zo dňa na deň stupňovala. Napokon ju švagor Henrich prinútil opustiť hrad. Vyhlásil, že svojím správaním stratila nárok na dedičstvo po manželovi a že nedopustí, aby si deti pri odchode z hradu zobrala so sebou. Alžbeta zostala osamotená pred bránami

Wartburgu. Mohla prenocovať u dobrých ľudí, no to neriešilo jej budúcnosť. Napokon sa jej ujal mních, spovedník a kazateľ, františkán Konrád, ktorý jej ponúkol strechu nad hlavou v marburskom kláštore. Tento františkán vymohol od Alžbetiných príbuzných aj časť dedičstva. To však Alžbeta minula na výstavbu malej nemocnice, kde si nechala pre seba iba malú

Alžbeta sa stala patrónkou chudobných a chorých, o ktorých sa starala

Modrý kostolík krátko po jeho dostavání

izbietku. Potom sa venovala iba chorým. Bola k nim príjemná, usmiata a modlitbou im dodávala vieru v uzdravenie a možno aj trochu optimizmu v neľahkých chvíľach choroby. Keď sa o životnom osude svojej dcéry Alžbety dozvedel jej otec Ondrej II., navrhol jej, aby sa vrátila do Uhorska. Lenže Alžbeta mu vtedy odkázala: „Tento život v službe chudobným som si vybrala sama.“ Nezištná pomoc obetavej Alžbety trvala do roku 1231. Vtedy ochorela aj mladá samaritánka. Choroba sa stupňovala a nebola nádej na vyzdravenie. V posledných chvíľach Alžbetinho života stál pri nej spovedník páter Konrád. On sa o tých chvíľach vyjadril nasledovne: „Spýtal som sa, čo s majetkom a nábytkom. Všetko patrí chudobným, vravela. Prosila ma, aby som všetko rozdal okrem chatrných šiat, ktoré mala oblečené a chcela byť v nich pochovaná. Potom prijala Pánovo telo... Nakoniec v hlbokkej nábožnosti odporúčala Bohu všetkých, čo boli pri nej a ako keby sladko zaspala, vydýchla naposledy.“ Zomrela ani nie 24-ročná. Chýr o Alžbetinej zbožnosti a obetavosti sa dostal aj na pápežský dvor v Ríme. Štyri roky po Alžbetinej smrti ju pápež Gregor IX. vyhlásil 1. júna 1235 za svätú. Traduje sa, že to bola jediná žena z uhorských panovníckych rodov, ktorá netúžila po svetskej sláve. Možno treba ešte doplniť, že okrem Modrého kostolíka v Bratislave je svätej Alžbete zasvätená aj najväčšia sakrálna stavba na Slovensku Dóm sv. Alžbety v Košiciach. Modrý kostolík nájdeme aj mimo Bratislavy. Od roku 2006 stojí miniatúrny exponát v Bruseli pod Atómiom na výstave Mini Európa.

Dóm sv. Alžbety v Košiciach